

De boendes och de sakkunnigas synpunkter på trivsel i bostadsområden

CENTRALA RÖN

- Majoriteten av de som bor i förorterna ansåg att deras boendemiljö var trivsam eller mycket trivsam.
- Boendenas trivsel förklarades av att man var nöjd med säkerheten i bostadsområdet, med grön- och vattenområdena samt väghållningen och möjligheten att delta i beslutsfattandet. Enligt boendena var de mest trivsamma platserna oftast belägna i grön- och vattenområden.
- De vanligaste störningsfaktorerna i anslutning till bostadsområdet var buller från lätta motorfordon, tobaksrök i grannskapet och buller från den närmaste grannen.
- Särskilt de centrala platsernas renhet och sociala störningar samt byggnader och allmänna områden som är i dåligt skick och sköts dåligt upplevdes som otrivsamma.
- De sakkunnigas och de boendes synpunkter på trivselseffekterna var till stor del enhetliga.

Ett centralt mål vad gäller planeringen av användningen av områden är att främja skapandet av "en trygg, hälsosam, trivsam och socialt välfungerande livsmiljö och omgivning som tillgodoser behoven hos olika befolkningsgrupper, såsom barn, äldre och handikappade" (Markanvändnings- och bygglagen, 5 §). Den riksomfattande boendebarmetern och tidigare undersökningar som riktats till förorterna har visat de boende utöver basservice och goda trafikförbindelser uppskattar naturmiljön i sitt bostadsområde samt att goda möjligheter till friluftsliv upplevs som mycket viktiga faktorer som ökar trivselen i bostadsområdet (Semi 2016, Strandell 2017, s. 29).

Genom kompletterande byggande strävar man ofta efter att balansera och minska regionernas socioekonomiska och etniska differentiering, särskilt i glesbygder byggda på 1960- och 1970-talet, där den socioekonomiska utvecklingen har varit mest ogynnsam och där befolkningsutvecklingen har förändrats betydligt (Stjernberg 2019). Kompletterande byggande i bostadsområden kan medföra önskad socioekonomisk blandning i området, men om det planeras dåligt kan man också förlora områdets särprägel och de grönområden som är viktiga för de nuvarande boendena (Tiitu och Helminen 2019).

För att man genom utvecklingsmålen för förorterna och ett eventuellt kompletterande byggande ska lyckas främja regionernas livskraft utan att orsaka segregation eller försvaga områdets oidentifierade starka sidor och faktorer som är betydelsefulla för de nuvarande boendena, är det nödvändigt att granska huruvida planernas och de boendes uppfattningar om en "bra förort" motsvarar varandra.

En bra förort: I forskningsprojektet Geografisk information och invånarupplevelser vid utvärdering och utveckling av trivsel och livskraft (HYVIÖ) undersöktes trivselen i förorterna å ena sidan som ett mål för regionplaneringen och å andra sidan som ett fenomen och en upplevelsefråga för de boende. I denna granskning fokuserade man särskilt på de trivselseffekter i boendemiljön som kan påverkas genom stads-, miljö- eller trafikplaneringen. Följande resultat grundar sig på sådant som man upptäckte under sakkunnigworkshoppar, genom boendeenkäter och intervjuer med boenden som genomförts i och med projektet.

De sakkunnigas synpunkter på trivsel

De sakkunnigas synpunkter på faktorer som påverkar trivselen i förorterna samlades in med hjälp av StrateGIS-metoden (Tiitu m.fl. 2021), som bygger på kartbaserad gemensam utveckling, och där planerna poängsätter olika trivselseffekter. Distansworkshoppar ordnades för sakkunniga från Helsingfors, Vanda och Vasa städer och forskningsobjekten var Gamlas i Helsingfors, Björkby i Vanda och Korsnäståget i Vasa. De viktigaste faktorerna som lyftes fram var bland annat områdets renhet, fridfullhet, bostadsbeståndets mångsidighet samt tillgången till social- och hälsovårdstjänster.

I diskussionerna under workshopparna identifierade de sakkunniga grön- och vattenområdena och kvaliteten på dessa som attraktionsfaktorer i alla bostadsområden. Även stärkandet av gemenskapen lyftes fram på alla områden. Man ville ha fler samlingsplatser, mer stadskultur och öka de boendes delaktighet.

De sakkunniga ville också göra bostadsområdena mer attraktiva genom att utveckla centrala torg och platser så att de är trivsamma och säkra. Genom att förbättra tillgången till tjänster och underhållet av rutten, områden och byggnader ville man minska ojämlikheten mellan områdena, öka deras attraktivitet och åldersvänlighet. Särskilt i Björkby och Korsnäståget fokuserade man också på att utveckla mångsidigheten och kvaliteten vad gäller bostadsutbudet. De trivselseffekter som identifierades i workshopparna inkluderades i boendeenkäten för att kunna jämföra de sakkunnigas och de boendes synpunkter.

Så här gjordes undersökningen:

Finlands miljöcentral (SYKE) ordnade 13 workshoppar för sakkunniga tillsammans med sakkunniga från Helsingfors, Vasa och Vanda 2021–2022. Under workshopparna användes en kartbase-rad StrateGIS-metod, med hjälp av vilken man identifierade faktorer som ökar trivselpotentialen i tre förorter som granskades.

Institutet för hälsa och välfärd (THL) och SYKE genomförde hösten 2021 enkäten Välfärdsfaktorer i boendemiljön, med vilken man samlade in information om de boendes 1) uppfattningar om trivseln i bostadsområdet, 2) hur nöjda de var med bostadsområdets 14 egenskaper som hade identifierats som ett resultat av sakkunnigworkshoppar, 3) deras uppfattningar om störningsfaktorer samt 4) åsikter om möjligheterna att påverka beslutsfattandet i bostadsområdet.

Enkäten skickades per post till cirka 5 000 slumpmässigt utvalda, 18 år fyllda personer från Helsingfors, Vanda, Vasa, Kuopio och Uleåborg. Till urvalet valdes två förorter från varje stad.

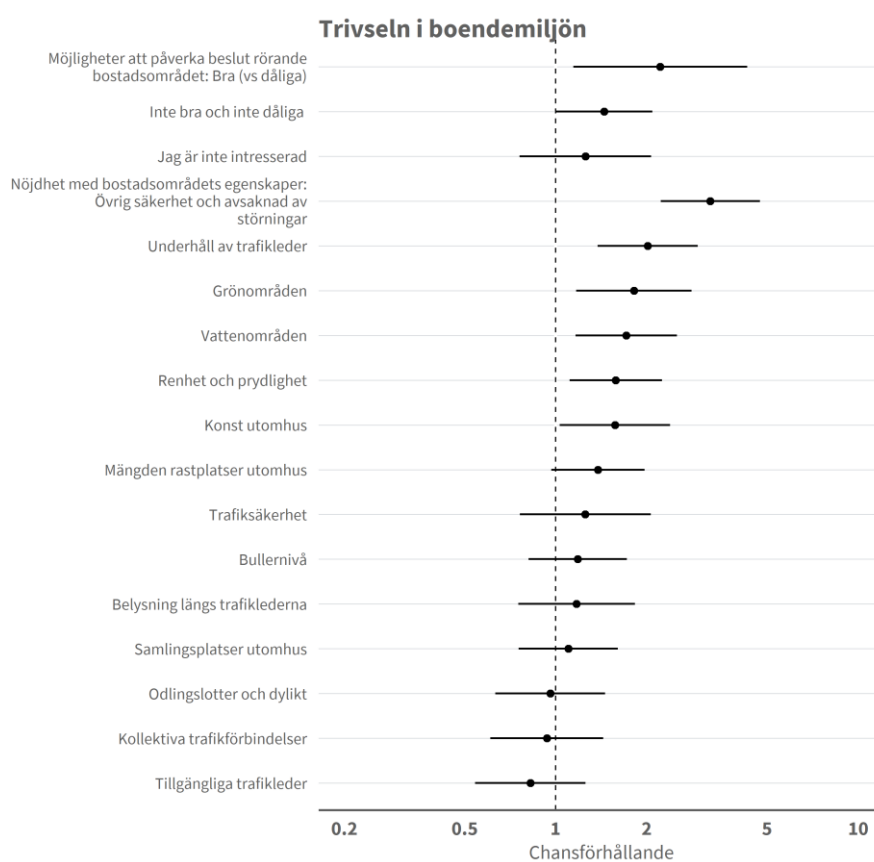
Dessutom genomförde SYKE en kompletterande boendeenkät i de tre förorter som granskades i april–juni 2022. Enkäten översattes till flera språk. I varje förort deltog eller ordnade forskarna 5–7 evenemang tillsammans med lokalorganisationerna, där de träffade lokalbefolkningen samt personer som har att göra med arbete och hobbyer i förorterna. Respondenterna ombads värdera hur viktiga de trivselfaktorer som valts ut av de sakkunniga är i det egna bostadsområdet. Dessutom bad man respondenterna att berätta om de trivselfaktorer som saknades i enkäten samt om trivsamma och otrivsamma platser i sitt bostadsområde.

Denna enkät kompletterade det material som samlats in genom postenkäten i och med att den ger upphov till en ytterligare förståelse och detaljerad information om sådana faktorer som stöder eller försämrar trivseln i området. Syftet med den kompletterande enkäten var också att nå boenden från olika språkgrupper.

Enkäter till de boende i förorterna

Trivseln i bostadsområdena och trivselfaktorerna

Trettiofyra procent (n=1694) av dem som ingick i urvalet svarade på enkäten och medelåldern var 46 år (standardavvikelse 20 år). Tre av fyra (76 procent) boenden som svarade på postenkäten fann sin boendemiljö trivsamt eller mycket trivsamt. Som faktorer som främjar trivseln betonades möjligheten att delta i beslutsfattandet som gäller området, säkerhet och avsaknad av störningar, underhåll av farleder, grönska- och vattenområden samt renhet och prydlighet (figur 1). I analyserna beaktades respondentens ålder, kön, relationsstatus, om det bor personer under 18 år i hushållet, utbildning, sysselsättningsituation, hushållets årsinkomster, nöjdhet med bostaden, utsikt över grönområden från hemmets fönster och att titta på utsikten, bostadsvåning, boendeform, typ av bostad, antalet grönska- och vattenområden på 1 kilometers avstånd hemifrån samt stadszon och den socioekonomiska nivån i bostadsområdet.

Källa: THL, HYVIÖ-projektet

Figur 1. Faktorer som förklarar de boendes bedömning av ett "trivsamt eller mycket trivsamt bostadsområde". Ju större chansförhållande, desto starkare är sambandet med trivseln.

Störningsfaktorer i bostadsområdena

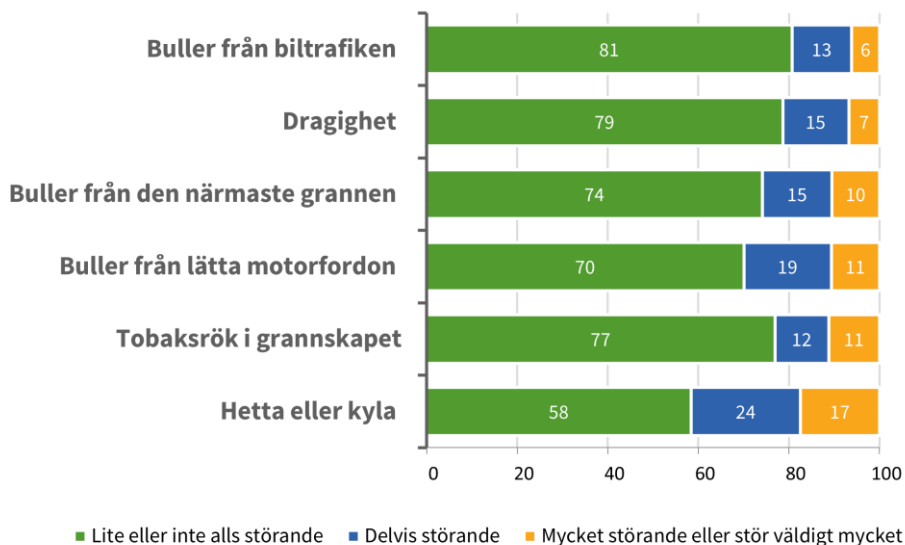
Den vanligaste störningsfaktorn som lyftes fram i postenkäten var buller från lätta motorfordon (i denna undersökning avsågs buller från motorcyklar, mopeder, mopedbilar, skotrar och terränghjulingar) och tobaksrök i grannskapet. Elva procent av respondenterna uppgav att buller från lätta motorfordon och tobaksrök i grannskapet störde mycket eller väldigt mycket när man vistas hemma (figur 2). Hetta eller kyla enbart inne i bostaden störde flera respondenter (17 procent). Av de övriga faktorerna i boendemiljön var bullret från den närmaste grannen (10 procent) den näst vanligaste störningsfaktorn inomhus. Dessutom rapporterade 7–8 procent av respondenterna att bullret från grannen eller lätta motorfordon störde sömnen mycket eller väldigt mycket. Största delen av de 15 faktorerna

Förortsprogrammet 2020–2022

I regeringens förortsprogram 2020–2022 ställdes som mål främjandet av de boendes välbefinnande och livskraft i förorterna genom att trygga en god nivå på tjänsterna och på boendet (Miljöministeriet 2022).

Man ville särskilt ingripa i differentieringen av områdena och stärka delaktigheten hos de boende i förorterna, bostadsområdenas särprägel och sociala identitet. I förortsprogrammet ville man stöda övergripande och tväradministrativa utvecklingsplaner samt stärka kunskapsunderlaget.

som efterfrågades störde dock inte alls inomhus eller störde endast lite (hetta eller kyla 58 procent – industrirelaterat buller 97 procent).

Figur 2. Andelen personer som upplevt störningsfaktorer i boendemiljön inomhus (procent) i förhållande till de faktorer som rapporterades vara mest störande.

Ute i bostadsområdet störde buller från lätta motorfordon och tobaksrök från grannskapet mycket eller väldigt mycket nio procent av respondenterna. De näst vanligaste faktorerna som störde mycket eller väldigt mycket var buller från biltrafiken (6 procent) och den närmaste grannen (5 procent). Största delen av de 12 faktorerna som efterfrågades störde inte alls utomhus eller störde endast lite (till exempel buller från lätta motorfordon 76 procent, industrirelaterat buller 98 procent).

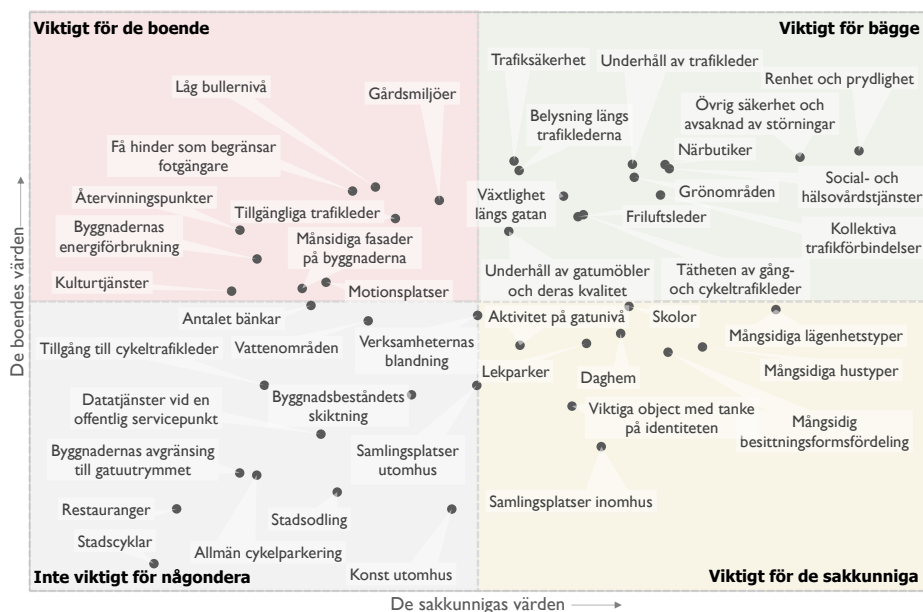
Trivsamma och otrivsamma platser i bostadsområdet

I den kompletterande boendekenkäten utreddes de mest trivsamma och otrivsamma platserna i Gamlas, Björkby och Korsnäståget. De boende ansåg i synnerhet grönska- och vattenområdena vara trivsamma på grund av deras möjligheter till friluftsliv och motion, deras närhet till naturen och sådana effekter som främjar välbefinnandet. Dessutom lyfte en del av respondenterna fram det egna hemmets eller bostadsaktiebolagets trivsamma gård, närliggande och mångsidiga tjänster eller köpcentrum, samlingsplatser och kulturtjänster såsom bibliotek. Som otrivsamma platser lyftes oftast fram oroliga, bullriga och ostädade platser på centrala platser, såsom stationsområden samt byggnader i dåligt skick eller dåligt skötta allmänna områden.

De sakkunnigas och de boendes synpunkter på trivsselfaktorerna är tämligen enhetliga

Boendekenkäterna sammanslogs i tillämpliga delar och med hjälp av det kombinerade materialet jämförde man de sakkunnigas och de boendes synpunkter på viktiga trivsselfaktorer i förorterna. Det kombinerade materialet omfattade sammanlagt 750 respondenter från de tre förorter som granskades och medelåldern var 59 år.

I de boendes och de sakkunnigas synpunkter på trivsselfaktorerna i bostadsområdena fanns såväl likheter som skillnader (figur 3).

Figur 3. De sakkunnigas och de boendes synpunkter på faktorer som påverkar trivseln i bostadsområdena. Planerarnas värderingar baserar sig på en poängsättning av trivselfaktorerna som utfördes i workshoppar. De boendes värderingar grundar sig på hur stor andel av dem som svarade på boendeenkäterna som ansåg att faktorn var viktig eller mycket viktig.

De tydligaste likheterna

Enligt såväl de sakkunniga som de boende var följande trivselfaktorer de allra viktigaste:

- Renhet och prydlighet
- Övrig säkerhet och avsaknad av störningar som inte är i anslutning till trafiken
- Bra underhåll av trafikleder
- Tillgången till social- och hälsovårdstjänster samt till närbutiker
- Grönområden

De största skillnaderna

Trivselfaktorer som de sakkunniga ansåg vara viktiga och som de boende inte upplevde som lika viktiga var bland annat:

- Samlingsplatser inomhus (såsom gemensamhetslokaler och klubbtrymmen)
- Mångsidigt byggnads- och bostadsbestånd (hus- och lägenhetstyper och besittningsformer)
- Konst utomhus
- Tillgången till daghem och skolor

Trivselfaktorer som de boende ansåg vara viktiga och som de sakkunniga inte upplevde som lika viktiga var bland annat:

- Tillgången till återvinningspunkter
- Tillgängliga trafikleder
- Byggnaders energiförbrukning
- Låg bullernivå
- Kulturtjänster (såsom konsertsalar, teatrar, bibliotek)
- Gårdsmiljöer

Bland de tio viktigaste faktorerna som de boende lyfte fram fanns trafiksäkerhet och trafikledernas belysning, som inte fanns med bland de tio viktigaste faktorerna i planerarnas värderingar, men i diskussionerna under workshopparna identifierades de dock som sådana faktorer som ökar trivseln.

Slutsatser

De boenden som besvarade enkäterna ansåg att deras bostadsområden var trivsamma. Möjligheten att fatta beslut om det egna bostadsområdet var en av de faktorer som framhövdes i enkäten och som förklarade trivseln. Säkerhet, såväl trafiksäkerheten som den övriga säkerheten, och avsaknaden av störningar samt grönområdena lyftes också tydligt fram som faktorer som förklarar trivseln.

Vad gäller de efterfrågade störningsfaktorerna störde de flesta av dem inte alls eller endast lite. Bullret från lätta motorfordon störde oftare än bullret från grannar eller biltrafiken och dessutom störde bullret från lätta motorfordon de boendes sömn mer än bullret från biltrafiken under årets varma månader. Det verkar alltså som om man borde fästa uppmärksamhet vid användningen av motorcyklar, mopeder, skotrar och terränghjulingar i närheten av bostadsområden.

De sakkunniga och de boende var av samma åsikt vad gäller hur viktiga flera av trivselsefaktorerna var, såsom renlighet, avsaknad av störningar och grönområden. Vissa skillnader observerades dock, vilket tyder på att det är viktigt att man i planeringen beaktar olika boendegrupperns synpunkter. Dessutom är informationen om trivsamma och otrivsamma platser med motiveringar till nytta när man identifierar attraktiva objekt i området och områdets utvecklingsobjekt.

Trivseln hos olika befolkningsgrupper i området kan bero på olika faktorer. En del av skillnaderna rörande de trivselsefaktorer som de sakkunniga och de boende värderar i denna undersökning förklaras av åldersstrukturen bland respondenterna. Medelåldern bland dem som svarade på boendeenkäterna som användes för jämförelsen var 59 år, vilket förklarar att till exempel daghemmens och skolornas betydelse inte framhövdes i de boendes svar och att de å andra sidan upplevde till exempel tillgänglighet som viktigare än de sakkunniga.

De sakkunniga upplevde att trivselsefaktorer i anslutning till ett mångsidigare bostadsbestånd och att förhindra regional differentiering var viktigare än de boende. Detta är förståeligt, eftersom till exempel placeringen av hyres- och ägarbostäder bredvid varandra inte nödvändigtvis på kort sikt ökar trivseln ur den enskilda boendens synvinkel. Trots det ökar förebyggandet av segregation i förorterna och i de omgivande bostadsområdena sannolikt trivseln även enligt individerna på lång sikt.

Källor

Halonen J.I., Pasanen T., Turunen A. W., Tiitu M., Nyberg E., Viinikka A., Vierikko K., Siponen T., Lanki T. (2022). Predictors of perceived neighbourhood comfort in urban and suburban areas in Finland. ISEE conference abstract P-2066.

Semi J. (2016). Hyvinvoinnin tekijät – Asuinalueen merkitys hyvinvoinnin kokemisessa. I: Tutkitusti parempi lähiö – asuinalueiden kehittämisohjelman tutkimusjulkaisu. Asuinalueiden kehittämisohjelman tutkimusjulkaisu. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) och miljöministeriet. 66–70 s.

Stjernberg M. (2019). Concrete suburbia – Suburban housing Estates and socio-spatial differentiation in Finland. Academic dissertation. Department of Geosciences and Geography A77, University of Helsinki.

Strandell, A. (2017). Boendebaremtern 2016 – Enkät om urbana bostadsmiljöer. Finlands miljöcentrals rapporter 19/2017. <http://hdl.handle.net/10138/193009>

Tiitu M. & Helminen V. (2019). Täydennysrakennuspaikkoja etsimässä. Publikation: Mäntysalo R., Kanninen V., Purkarthofer E. & Koste O.-W. (red.) Kaupunkiseudut: Ristiinvalotuksia

ja rajanylityksiä – BEMINE-projektets slutrapport, 57–61. Esbo, Aalto-universitetet. Aalto-universitetets publikationsserie CROSSOVER 2019:3.

Tiitu M., Viinikka A., Ojanen M. & Saarikoski H. (2021). Transcending sectoral boundaries? Discovering built-environment indicators through knowledge co-production for enhanced planning for well-being in Finnish cities. *Environmental Science & Policy* 126, 177–188. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.09.028> Turunen A., Halonen J.I., Pasanen T. & Lanki T. (2022). Kevyiden moottoriajoneuvojen melun häiritsevyys kaupungeissa. *Tidskriften Ympäristö ja terveys* 5/2022 årg 53.

Miljöministeriet (2022). Förortsprogrammet 2020–2022 <https://ym.fi/lahioiden-kehittaminen> (2022). Lähiöohjelma 2020–2022 <https://ym.fi/lahioiden-kehittaminen>

Jaana I. Halonen, Tytti Pasanen, Anu Turunen, Taina Siponen, Timo Lanki

Institutet för hälsa och välfärd

Maija Tiitu, Elina Nyberg, Arto Viinikka, Kati Vierikko,

Finlands miljöcentral

Denna publikations referens:

Halonen JI, Pasanen T, Turunen A, Tiitu M, Nyberg E, Viinikka A, Vierikko K, Siponen T, Lanki T. De boendes och de sakkunnigas synpunkter på trivsel i bostadsområden. *Forskning i korthet* 5/2023. Institutet för hälsa och välfärd, Helsingfors.

HVVIÖ-projektet är en del av Förortsprogrammet 2020–2022 som finansieras av miljöministeriet.

Institutet för hälsa och välfärd

ISBN 978-952-408-031-6 (webbversion)

ISSN 2323-5179 (nätpublikation)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-031-6>